

LBRIS

We know
books

STÉPHANE BERN

MISTERELE ISTORIEI LUMII

Volumul I

Traducere de
MARIUS-RĂZVAN VENTURA

EDITURA ORIZONTURI

Prefață	5
Maria Antoaneta – (intim)	9
Ludovic al XVI-lea – odiseea inelului	24
Napoleon și femeile	31
Gilles de Rais – un ucigaș în serie?	46
Ludovic al II-lea al Bavariei a fost asasinat?	54
Rudolf – fiul lui Sissi a fost asasinat?	63
Alesia – misterul bătăliei	69
Doamna de Pompadour l-a dus pe Ludovic al XV-lea la pierzanie?	75
De ce Charlotte Corday l-a asasinat pe Marat?	88
Ioana D'Arc a fost trădată de rege?	100
Madame Royale – misterioasa contesă a Tenebrelor	110
Cavalerul de Éon era o spioană?	118
Ecaterina a II-a – nopți albe la Sankt-Petersburg	125
Henric al VIII-lea – o iubire de tiran	139
Sissi – de ce a fost asasinată împărăteasa Austriei?	153
Ludovic al XVII-lea, fiul Mariei Antoaneta și al lui Ludovic al XVI-lea, a murit cu adevărat în închisoare?	162
Caterina de Medici și intrigile din castelele de pe Loara	171
Amantele regale au domnit la Versailles... ..	186
De ce s-a sinucis Cleopatra?	201
Mata Hari – spioană sau femeie fatală?	210
Molière este adevăratul autor al pieselor sale?	219
Maria Stuart – regină martiră sau manipatoare?	228
Masca de fier – cine era misteriosul prizonier al lui Ludovic al XIV-lea?	237

Iuda l-a trădat pe Iisus?	246
Robin Hood – tâlharul în slujba celor săraci a existat cu adevărat?	254
Mozart – de ce a murit înainte de vreme?	260
Henric al IV-lea regele de cupă	269
Cristofor Columb a descoperit America?	280
Cine era Casanova cu adevărat?	288
Napoleon a fost otrăvit?	297
Rasputin a precipitat căderea ultimului țar?	306
Comoara templierilor unde este ascunsă?	314
Moartea Romanovilor – ce mister o înconjoară?	323
Fiara din Gévaudan – ce fel de animal era cu adevărat teribilul prădător?	332
Eugénie – ultima împărăteasă	341
Mulțumiri	351

În sfârșit, recunoștința mea se îndreaptă spre canalul France 2 și spre conducătorii France Télévision – mai ales Muriel Rosé și Caroline Dumont – care au avut îndrăzneala și curajul de a ne acorda încredere. Emisiunea *Secretele istoriei*, înscriindu-se în slujba publicului prin difuzarea științei, a dovedit apetența unei largi categorii de public pentru istorie.

Stéphane Bern

MARIA ANTOANETA (INTIM)

Maria Antoaneta rămâne unul dintre cele mai fascinante personaje din istoria palatului Versailles. Destinul acestei regine, moartă eroic pe eșafod, care a emoționat întreaga Europă, este bine cunoscut. Atât admirată, cât și detestată, ea continuă să evoce zbuciumul unei epoci violente și tulburate. Vom descoperi culisele vieții sale intime, așa cum ne sunt revelate de Versailles. Vom da la o parte ușile apartamentelor sale și mai ales ale celor de la Micul Trianon spre a înțelege mai bine cum și-a făurit această regină adolescență, o viață paralelă cu fastul de la Curte. Departe de a fi doar păstorita cu oițe împodobite cu panglici, adesea atacată și caricaturizată, considerată frivolă și cheltuitoare, Maria Antoaneta este o femeie de caracter confruntată cu cele mai violente evenimente ale timpului său.

Maria Antoaneta trebuie văzută doar drept „Doamna Deficit”, așa cum a fost poreclită? Această străină nu a arătat nicio preocupare pentru suferințele poporului? Sau poate fi considerată o regină cu o personalitate ieșită din comun care a știut să se elibereze de sub povara tradițiilor și a bârfelor, o eroină de tragedie care l-a iubit și susținut pe Ludovic al XVI-lea până pe eșafod?

Cea supranumită de popor „Austriaca” este al cincisprezecelea și penultimul copil al împăratului german Francisc I de Lorena și al arhiducesei Austriei, Maria Tereza.

La paisprezece ani, Maria Antoaneta se trezește aruncată brusc în cea mai nemiloasă Curte a Europei: Versailles! Fire vioaie și spontană, adolescența știe că va fi logodnica

Portretul Mariei Antoaneta, zis „cu trandafirul”, 1783
Elisabeth Louise Vigée-Lebrun (1755-1842), Muzeul castelului Versailles

Delfinului¹ din rațiuni politice, dar și datorită fizicului ei. Viitoarea regină a fost, de altfel, aleasă de un rege bătrân binecunoscut pentru zburdălniciile sale și pentru moralitatea lui îndoielnică. Într-adevăr, Ludovic al XV-lea o consideră fermecătoare și gâtul acesteia i se pare a fi unul dintre cele mai frumoase lucruri de pe lume. Nimic nu-i este refuzat la curtea Franței. Este adevărat că originile sale austriece le spun ceva acestor curteni. Secolele de război împotriva Habsburgilor au lăsat urme în inima francezilor.

Soție a Delfinului timp de patru ani, Maria Antoaneta descoperă treptat protocolul impunător și apăsător căruia trebuie să i se supună. Devenind regină la moartea lui Ludovic al XV-lea, pe 10 mai 1774, ea încearcă să recreeze o lume a ei în atmosfera de la Curte. Se retrage la Micul Trianon, fără a-i păsa de proasta reputație a acestuia, cauzată de faptul că, din câte se spune, Ludovic al XV-lea și-ar fi adus aici amantele. Dar Micul Trianon devine refugiul ei, ca o „mică Viena”. „*Aici nu mai sunt regina, sunt eu însămi*”, are ea obiceiul să spună. Pune repede să fie ridicate douăsprezece monumente decorative, precum Templul iubirii, unul dintre cele mai frumoase edificii, ca și o groță care permite izolarea. În această groță cu un grad rudimentar de confort nu pot intra decât trei persoane. Maria Antoaneta își primește aici prietenii, într-o atmosferă cu desăvârșire intimă. Grație zgomotului făcut de cascadă, discuțiile nu pot fi auzite și nimeni nu poate trage cu urechea.

¹ Delfinul Franței a fost titlul acordat moștenitorului tronului Franței în perioada 1350-1791 și 1824-1830. Guigues al VIII-lea de Viena, conte de Viena, avea desenat pe stema sa un delfin, motiv pentru care a fost supranumit *Delfinul*. Titlul de "Delfin de Viena" a fost vândut de Humbert al II-lea regelui Filip al VI-lea al Franței cu condiția ca moștenitorul Franței să primească titlul de *Delfin* (n. tr.).

Maria Antoaneta în camera sa, 1777
Jean Gautier d'Agoty (1740-1786),
Muzeul castelului Versailles

La Micul Trianon, Maria Antoaneta organizează după bunul plac serbări somptuoase. Îi place mai ales să asculte muzică aici, dar și să cânte ea însăși: pianoforte, clavecin și harpă. Are totodată, obiceiul de a dormi singură aici și de a se trezi dimineața devreme, în ținută lejeră, dând de lucru bârfitorilor. Micul Trianon alimentează destule fantezii. Regina este acuzată că nu respectă îndeajuns regulile

Curții și este din ce în ce mai puțin populară. Geloși, curtenii se simt excluși. Este adevărat că aceste sejururi reprezintă o ruptură dublă: între tinerețe și bătrânețe, între nobilimea de spiță veche și cea tânără. Regina dorește, totodată, să facă din acest loc, spațiul său intim – o dorință de independență foarte prost văzută pe atunci. Presupusele sale „șotii” vor constitui, de altfel, capete de acuzare la procesul ei.

Maria Antoaneta se aruncă în această viață de plăceri și pentru că se plictisește lângă un soț care trece drept demodat. Căsătoria ei cu Ludovic al XVI-lea este întâmpinată cu o veselie ieșită din comun. Însurăteii afișează în caleașcă un surâs de fațadă, o atitudine în acord cu împrejurările, deoa-rece nu se cunosc. Ea are paisprezece ani, el cincisprezece. Totul îi deosebește. El este înalt, are peste un metru nouăzeci, dar această statură este dezavantajată de mersul greoi și de rotunjimea pântecelui. Ea este subțire și plină de grație. În acest cuplu atât de discordant, nimic nu favorizează apropierea. Gusturile lor diferă total: ei îi place să iasă în lume, să

asculte muzică, să fie la curent cu moda. El are un temperament mai singuratic, preferă să vâneze sau să meștească orologii și încuietori, ducând-o la exasperare pe tânăra sa soție.

Ludovic al XVI-lea se culcă devreme, Maria Antoaneta stă până târziu cu prietenele ei. Maria Antoaneta ar fi dorit ca soțul care i-a fost atribuit din rațiuni de stat să-i trezească admirația. Dar acesta se dovedește a fi neîndemânatic și ea nu simte vreo atracție față de el. Cei doi tot nu au vreun copil, însă cum să ai un descendent în condițiile în care toți stau în jurul regelui și al reginei și le pândesc fiecă mișcare? Nu au nicio intimitate, camera nupțială de la Versailles fiind un veritabil loc public. Îngrijorată, mama reginei, Maria Tereza a Austriei, este atentă la cel mai mic freamăt al cuplului și chiar își pune ambasadorul, contele de Mercy-Argenteau, să-i spioneze fiica. Potopindu-și fata cu scrisori poruncitoare, o îndeamnă fără încetare să se arate mai afectuoasă cu soțul ei și să fie din ce în ce mai generoasă cu mângâierile la adresa lui.

Ludovic al XVI-lea la vânătoare, 1781
Nicolas-Pierre Pithou Fratele cel Mare (1750-1818), Muzeul castelului Versailles

Intimitatea cuplului și timiditatea lui Ludovic al XVI-lea devin o afacere de stat: într-adevăr, cum își poate asuma un rege responsabilități de suveran dacă nu-și respectă angajamentele matrimoniale? Ludovic al XVI-lea nu a avut niciodată relații extraconjugale, nu cunoaște femeile. Pentru el, sexualitatea se rezumă la relația bunicului său cu doamna du Barry, care-l dezgusta teribil. Este singurul suveran care nu a avut niciodată amantă, lucru remarcabil în istoria Franței!

În cele din urmă, examinându-l pe Ludovic al XVI-lea, medicii îi descoperă o fimoză, malformație sexuală dureroasă, care-l împiedică să aibă o relație sexuală pe deplin satisfăcătoare. Cât despre Maria Antoaneta, aceasta pur și simplu nu este îndrăgostită de rege și drept urmare, nu nu-țrește vreo dorință. Niciunul dintre ei nu simte dorința stringentă de a dărua un moștenitor regatului și abia după șapte ani căsătoria se va fi consumat. Circulă bârfe despre presupuse infidelități ale Mariei Antoaneta, mai ales cu un chipeș suedez, contele Axel de Fersen. Aceasta își neglijează soțul și este văzută plecând însoțită la operă, nopți de-a rândul. Se spune că, într-o bună zi, tot își va înșela soțul și că primul ei copil va fi rod al adulterului! Maria Antoaneta s-a îndrăgostit rapid de Fersen. Foarte elegant, acest chipeș brunet tenebros de douăzeci și cinci de ani nu poate trece neobservat. Regina și Fersen se aseamănă, fiind amândoi foarte singuri, tineri și aroganți. Fersen a ales celibatul în pofida dorințelor familiei sale și nu o părăsește pe Maria Antoaneta decât pentru a intra în armată spre a participa la războiul de independență de peste Ocean.

La plecarea acestuia, Maria Antoaneta varsă destule lacrimi. Cei doi își scriu, cu cerneală simpatcă, misive înflăcărare și codate. Corespondența plină de pasiune le permite să suporte absența celuilalt și distanța. Ludovic al XVI-lea

privește cu indulgență această poveste de dragoste. Mulți ani mai târziu, se va isca zvonul nebunesc potrivit căruia Fersen ar fi tatăl lui Ludovic al XVII-lea. Relațiile trupesti dintre regină și Fersen nu au fost nicicând dovedite, dar povestea lor de iubire este reală. Istoricii sunt de acord cel puțin în ceea ce privește un punct: s-au iubit cu pasiune.

Cuplul regal va consuma în cele din urmă căsătoria datorită intermedierii fratelui reginei, Iosif al II-lea, care sub pretextul consolidării uniunii franco-austriece, își vizitează sora în aprilie 1777 pentru a o sfătui în viața matrimonială. Nouă luni mai târziu, Maria Antoaneta are fericirea de a da un moștenitor coroanei. Pe 19 decembrie 1778, Marie-Thérèse, care va deveni „Madame Royale”, vede lumina zilei. Regina dă naștere în fața a sute de persoane, într-o atmosferă de o căldură înăbușitoare. Toți se înghesuie să vadă copilul. Regina se simte rău; Ludovic al XVI-lea sparge un geam pentru a lăsa aerul să pătrundă în încăperea. Vor urma alți patru copii: două fete și doi băieți, trei dintre aceștia murind la vârste fragede. Unul dintre ei, micuțul Louis Joseph, moare pe 4 iunie 1789, la vârsta de opt ani. Sfâșiați de durere, Ludovic și Maria Antoaneta îl plâng împreună, fapt care-i marchează profund și care le consolidează definitiv uniunea. Ținută mult timp departe de treburile regatului, Maria Antoaneta începe să aibă o influență reală. Când regele cade în depresie, ea îl susține și când o lună mai târziu, în iulie, începe Revoluția, ea înțelege că monarhia este amenințată și pornește în căutarea de aliați pentru a restaura autoritatea statului.

Agravarea situației politice precipită rolul preponderent al contelui de Fersen. Ajutată de prietenul său drag, regina îl convinge pe Ludovic al XVI-lea să comită una dintre cele mai mari erori ale domniei sale: să fugă. Simțul organizatoric al lui Fersen și rigoarea sa militară îi permit să pregătească în

Hans Axel, conte de Fersen

secret plecarea cuplului regal. Datorită rețelelor sale, strânge fonduri și cheltuiește el însuși echivalentul a două sute de mii de euro, bani pe care nu-i va primi înapoi niciodată.

După eșecul de la Varennes, se pune preț pe capul lui Fersen, însă acesta nu va ezita să-și asume riscuri pentru a încerca să-i salveze pe cei doi monarhi până la capăt. Dar să ne întoarcem în

timp, deoarece, înainte de a putea conduce sfera politică, Maria Antoaneta, grijulie cu aparențele, se întoarce spre modă, fiind pe atunci, ca și în prezent, o icoană a acesteia.

Bineînțeles, potrivit etichetei, o regină trebuie să fie la modă, dar mai ales să nu șocheze. Însă regina răstoarnă codurile, nu ține seama de regulile Curții și aduce o boare de prospețime cu aceeași ocazie în creația vestimentară a epocii. Dorește mai înainte de orice, să se situeze în avangardă. Cumpărând cu frenezie accesorii, ea cheltuiește enorm pentru toaletele sale. Se spune că dorește să fie cea mai frumoasă femeie din regat mai curând decât regină. Neținând seama de obiceiurile epocii, își asumă tot felul de libertăți vestimentare, își împodobește toaletele cu ornamente, panglici, refuză să poarte un corset cu lamele, pe care-l consideră un instrument de tortură. Și totuși, pe atunci acesta era accesoriul la modă care aplatiza sânii și îi dădea o alură de regină. Toate coafurile sale sunt extravagante. Împodobit cu tului, stoffe și motive, părul astfel ridicat sfidează legile echilibrului. Femeile de la curte o imită și-și lasă părul în grija celebrului ei coafor, Léonard.

Regina ascultă și de sfaturile lui Rose Bertin, din care și-a făcut un veritabil ministru al modei, o croitoreasă care o va încuraja în toate nebuniile sale vestimentare. De exemplu, vestita rochie cu cercuri de sârmă, având țesătură de cincisprezece metri! Cele două vor inventa *la haute couture*.

Alt concept „revoluționar”: regina acceptă să-și împartă stilista cu alte cliențe. Elegantele se adună la Grand Mogol din Paris, magazinul lui Rose Bertin, din strada Saint-Honoré. Își smulg una alteia ținutele „stil Maria Antoaneta”. Toată lumea o copiază pe regină, dar nu orice burgheză își permite așa ceva. Pasiunea reginei pentru modă ajunge obsesivă. Cheltuiește din ce în ce mai mult în fiecare an și face

Portret în picioare al Mariei Antoaneta
Elisabeth Louise Vigée-Lebrun (1755-1842),
Muzeul castelului Versailles

comenzi imense pentru care investește enorm de multe mijloace. Este acuzată de delapidarea fondurilor regatului pentru propria satisfacție, neglijând binele poporului sau al statului. Aflat în criză serioasă de bani, regele o somează pe regină să-și restrângă cheltuielile. Ea se supune și se îmbracă atunci ca o tânără țărăncă, într-o rochie simplă de bumbac, provocând un veritabil scandal! Indiferent cum procedează, Maria Antoaneta impune tendințe sau le înlătură. Influența sa este vizibilă și în zilele noastre. Drept dovadă, stilistul John Galliano s-a inspirat din ținutele Mariei Antoaneta în colecția sa de primăvară-vară 2006.

Maria Antoaneta își va impune gusturile și în teatru. Îi promite regelui că micul său teatru de buzunar din marmură falsă de la Micul Trianon nu va presupune mari costuri; drept urmare, acesta consimte să-l plătească din propriile fonduri. Nu este un simplu capriciu, ci o veritabilă pasiune: ea îi apreciază pe noii autori, Sedaine, Favart, Rousseau și Beaumarchais, ale căror lucrări sunt interzise la Paris de către Ludovic al XVI-lea. Dragostea pentru teatru datează din copilărie, când, la curtea de la Viena, ea învăța franceză urcând pe scenă. Neluând în seamă marele repertoriu clasic, ea preferă micile piese comice la modă, în care are roluri de servitoare sau de ingenuă. Reginei îi plac rolurile nepotrivite și-și ia foarte în serios munca de compoziție, acceptând de exemplu, să i se arunce cu murdărie în cap. Malițioasă, își impune gusturile și obligă publicul să aplaude, fapt total nou pentru acea epocă. Maria Antoaneta joacă doar pentru prietenii apropiați, astfel încât sunt aduși servitori pentru a umple mica sală.

Modei și teatrului li se adaugă o altă pasiune: mobilierul. Gusturile sale o îndreaptă spre cei mai novatori artiști. A întruchipat într-atât un stil încât în zilele noastre Philippe Starck, cel mai celebru designer francez, crează scaunul

„Maria”, drept omagiu pentru eroina lui. La Versailles, unde nu se simte acasă, spre a-și recrea un univers familiar, își va remodela și redecorea, cu un lux rar, apartamentele private, fără a apela vreodată la artiștii oficiali. Regina, care nu are niciun respect pentru arta lui Ludovic al XIV-lea, ar fi dorit să distrugă toate decorațiunile interioare de la Versailles! Drept urmare, la Micul Trianon, ea poate da liber curs propriei creativități: ea pune să se deseneze flori superbe pe mobile, pe lemnărie și pe țesături. Ocupându-se de tot, supervizează machetele, alege decorurile, materialele și motivele. Albastrul Trianon este creat special pentru ea, un stil din care actualii creatori continuă să se inspire.

Dar regina face dovada unui extraordinar rafinament și în alt domeniu – cel culinar. Nici în această privință nu respectă regulile. Spre deosebire de Ludovic al XVI-lea, care este un mare mâncăcios, Maria Antoaneta are un apetit de păsărică; regina preferă cantitățile, felurile de mâncare rafinate și delicatețea savorilor. Dar ea trebuie să onoreze cele douăzeci și opt de feluri servite în mod obișnuit la o masă – și are oroare de o asemenea constrângere, numită „marea masă” și desfășurată sub privirile a o sută de persoane. Nu s-a obișnuit niciodată cu așa ceva.

Îi plac felurile de mâncare rafinate și proaspete, legumele ca sparanghelul și mazărea. Ea va introduce la curte cartoful, în condițiile în care această legumă era considerată o otrăvă pe atunci. Într-adevăr, Ludovic al XVI-lea, confruntat cu mânia poporului provocată de prețul pâinii, organizează un concurs printre botaniști spre a găsi un înlocuitor în măsură să-i mulțumească pe francezi. Parmentier prezintă Curții un tubercul alb. Cartoful, care vine din America, este privit cu reticență la început. Dar regina acceptă să guste din el. Va crea vestita sa coafură *à la Parmentier*, părul ridicat împodobit grațios cu flori de cartof.

În refugiul său, regina poate gusta din produse naturale: ouă și pești pescuiți în heleștetu. Îi plac mult florile: begoniile, florile de salcâm, limba-mielului. Florile albastre evocă prin colorit palatul Versailles. Este înnebunită după dulciuri: nuga, fursecuri macarons și bezea cu cremă, delicatese pe atunci rezervate unei elite. De altfel, ea a adus din Viena croasantul. Și micul său păcat – ciocolata. Aproape un medicament, ciocolata este bună pentru sănătate, iar regina are drept urmare ideea de a înființa la Curte meseria de fabricant de ciocolată. Pe atunci, ciocolata avea un gust foarte tare. Maria Antoaneta îl va converti și pe rege la gusturile sale. În fiecare dimineață, acestuia i se servește o ceașcă de ciocolată cu vanilie. Regina nu bea vin, nici șampanie, laptele fiind băutura sa favorită, iar Ludovic al XVI-lea îi face cadou o lăptărie, unde ea poate degusta dulciuri alături de prietenele sale.

Pe 6 octombrie 1789, un simbol este pe cale să se clatine. Mulțimea mândioasă se înghesuie la porțile castelului. Monarhia își trăiește ultimele clipe. După eșecul de la Varennes, Ludovic al XVI-lea este ghilotinat pe 21 ianuarie 1793. După moartea regelui și separarea de copiii săi, Maria Antoaneta rămâne închisă într-o celulă infectă. Își va trăi ultimele clipe în Conciergerie, fostul palat regal transformat într-o sinistă închisoare chiar în inima Parisului. Timp de șaptezeci și șase de zile, este supravegheată în permanență de doi paznici și starea sa de sănătate se degradează iremediabil. Adusă la disperare de moartea regelui, refuză hrana, o doare cumplit stomacul și pierde o sută de grame de sânge pe zi. Aflată la sfârșitul vieții, este la capătul răbdărilor, epuizată fizic și nervos, iar Robespierre vrea cu orice preț s-o ducă în fața judecătorilor. Drept urmare, dă ordin să fie ținută în viață până la proces. Pentru a-și recăpăta forțele, i se dă fiertură de pui.

Regina Maria Antoaneta în închisoare la Conciergerie, secolul XIX
Gravură de Thiers

La proces, șase sute de persoane vin să asiste cu bucurie la prăbușirea celei denumite „Austriaca”, într-o atmosferă extrem de înflăcărată. Juriul este compus din doisprezece membri, cu toții adepți ai lui Robespierre. Printre ei, se află un fiu natural al lui Ludovic al XV-lea și medicul despre care se credea că o va salva pe regină chiar în acea dimineață. Pe 15 octombrie 1793, în timp ce avocații ei din oficiu nu au avut decât câteva ore la dispoziție pentru a pregăti dosarul, fără a li se permite accesul la actele din acesta, regina este impresionantă, iar juriul își formulează cu greu acuzațiile. Supusă unor acuzații abjecte, Maria Antoaneta se apără cu o demnitate tulburătoare. În mod clar lipsit de echitate, procesul nu durează decât trei zile, iar regina nu are dreptul de a face apel. Sentința este fără dubiu: este condamnată la moarte pentru înaltă trădare. I se permite să-i scrie o ultimă scrisoare cumnatei sale Elisabeth, pe care o roagă să aibă grijă de